

UCHWAŁA Nr XVI /79/2019
RADY MIEJSKIEJ W ZAKLIKOWIE
z dnia 27 września 2019 roku

**w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
dla Gminy Zaklików na lata 2018 – 2022”.**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506), w związku z art. 87 ust. 3, ust. 4 i ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U z 2018 r. poz. 2067 z późn.zm.), Rada Miejska w Zaklikowie uchwała co następuje:

§ 1.

Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Zaklików na lata 2018 – 2022” stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2.

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Zaklikowa .

§ 3.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

PRZEWODNICZĄCY
RADY MIEJSKIEJ
w Zaklikowie .
mgr inż. Mirosław Mach

*Załącznik do Uchwały
Rady Miejskiej w Zaklikowie
z dnia 27 września 2019r.
w sprawie przyjęcia Gminnego Programu
Opieki nad Zabytkami dla Gminy
Zaklików na lata 2018 – 2022.*

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA GMINY ZAKLIKÓW
na lata 2018 – 2022**

Spis treści:

1.	Wstęp	7
1.1	Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
2.	Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	9
2.1	Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym	9
2.2	Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	9
2.3	Zgodnie z Ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	9
2.4	Zadania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione w wielu innych obowiązujących aktach prawnych	9
3.	Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego	11
3.1	Zakres opieki nad zabytkami sprawowanej na obszarze gminy	11
3.2	Plan zagospodarowania przestrzennego woj. podkarpackiego	12
3.3	Wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2017–2020	14
3.4	Strategia rozwoju Powiatu Stalowowolskiego	15
3.5	Plan rozwoju lokalnego powiatu stalowowolskiego	16
3.6	Program ochrony środowiska dla powiatu stalowowolskiego	16
3.7	Raport o stanie zabytków w powiecie	16
3.8	Powiatowy program opieki nad zabytkami	17
4.	Zasoby zabytków w Gminie Zaklików	22
4.1	Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy (wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków)	23
4.2	Obiekty zabytkowe nieruchome wpisane do rejestru zabytków będące własnością Gminy Zaklików	24
4.3	Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych	28
5.	Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, obszary chronionego krajobrazu)	28
5.1	Obszarowe wpisy do rejestru zabytków	28
6.	Pomniki przyrody	29
6.1	Zabytki archeologiczne	30
6.2	Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków	30
6.3	Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej	32

6.4	Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)	32
7.	Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze urzędu	34
7.1	Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	35
7.2	Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością urzędu	37
7.3	Stan zachowania zabytków ruchomych	37
7.4	Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych	37
7.5	Obszary największego zagrożenia dla zabytków archeologicznych w urzędzie	39
7.6	Najważniejsze zasady ochrony zabytków archeologicznych	40
7.7	Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	41
7.8	Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego urzędu	41
7.9	Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy	45
7.10	Uwarunkowania wynikające z przepisów dotyczących ochrony przyrody i równowagi ekologicznej	46
7.11	Uwarunkowania wynikające z gminnego programu opieki nad zabytkami	47
8.	Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)	50
9.	Kierunki realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	60
9.1	Gminna ewidencja zabytków	50
9.2	Działanie – weryfikacja miejskiej ewidencji zabytków nieruchomych oraz sporządzenie miejskiej ewidencji zabytków małej architektury	50
9.3	Działanie – sporządzenie ewidencji zabytków archeologicznych	52
9.4	Działanie – udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych	53
9.5	Promocja regionu i edukacja przez prezentację lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego	52

9.6	Działanie – edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	54
10	Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami w regionie	55
10.1	Działanie – zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	55
10.2	Działanie – sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu miasta w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy	56
11.	Instrumentarium realizacji miejskiego programu opieki nad zabytkami	58
12.	Monitoring działania programu opieki nad zabytkami	59
13.	Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	60

1. Wstęp.

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawowym założeniem przedstawionego poniżej „Programu opieki nad zabytkami dla gminy na lata 2018 – 2022” jest ukierunkowanie działań lokalnego samorządu, których celem będzie poprawa stanu zachowania i utrzymania środowiska kulturowego. Dla realizacji tego założenia, w ostatnich latach kładzie się coraz większy nacisk na aktywizację lokalnych środowisk samorządowych. W ramach budowy nowoczesnego oblicza „społeczeństwa obywatelskiego” dostrzega się potrzebę pogłębiania samoświadomości społeczeństwa w oparciu o fundamenty miejscowych tradycji kulturowych. Lokalna tradycja jest szczególnie cennym dziedzictwem kulturowym, składa się ze splotu wydarzeń (kontekst dziejowy, historie poszczególnych ludzi, rodzin, grup społecznych) i zachowanych pamiątek (zabytki archeologiczne, zachowane ukształtowanie przestrzeni miejskiej i wiejskiej, zabytki architektury i budownictwa, zabytki ruchome). Miejscowa historia, najczęściej dotycząca poszczególnych rodzin czy niewielkich grup mieszkańców, z reguły połączona z dziejami regionu czy kraju. Opieka nad dziedzictwem kulturowym powinna zatem leżeć u podstaw budowania nowoczesnego społeczeństwa, świadomego swojej przeszłości. Dziedzictwo to w oczywisty sposób pomaga definiować tożsamość kulturową jako wartościowy składnik struktury współczesnej cywilizacji. Istotną rolę w tych działaniach mają do spełnienia samorządy. Zgodnie z art. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka nad zabytkiem należy do jego właściciela (posiadacza). Przyjęty przez Radę Miejską program jest elementem polityki samorządowej realizowanej przez gminę. Jako dokument o charakterze strategicznym winien wskazywać, inicjować i koordynować działania służące podejmowaniu prac związanych z ochroną zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania, promowania i poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

2.1. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2019 r., poz. 506):

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2.2. Zgodnie z art.87 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 roku (t.j. Dz.U. z 2018 roku, poz.2067, z późn.zm.) obowiązek wykonania gminnego programu opieki nad zabytkami spoczywa na burmistrzu gminy.

Zgodnie z art.87. ust.2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, gminny program opieki nad zabytkami powinien obejmować następujące zagadnienia :

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

2.3. Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2018 r, poz. 2067z późn. zm.):

- **art. 4:** „Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
 1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
 2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
 3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
 4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
 5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
 6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska”.
- **art. 5:** „Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:
 1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
 2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
 3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
 4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
 5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”.
- **art. 18 i art. 19:** zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.
- **art. 20:** studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków

- **art. 22 ust. 4:** „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków”.
- **art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2:** stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- **art. 33 ust. 1 i ust 2:** stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- **art. 81:** organ stanowiący miasta lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.
- **art. 87:** stanowi, że:
 1. Burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
 2. gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada miejska po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
 3. gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
 4. z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami Burmistrz sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie miejskiej.

2.4. Zadania dotyczące ochrony i opieki nad zabytkami zostały uwzględnione w wielu innych obowiązujących aktach prawnych:

- w ustawie z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. 2018 r., poz.1945 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 7 lipca 1994 roku Prawo budowlane (t. j. Dz.U. z 2019 r., poz. 1186z późn.zm.),
- w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (t. j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1614 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 roku Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz.U. z 2018 r., poz. 799 z późn. zm.),

- w ustawie z dnia 25 października 1991 o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1983 z późn. zm.),
- w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz.U. z 2019 r., poz.688),
- w ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 2204 z późn.zm.).

3.Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego.

3.1. Zakres opieki nad zabytkami sprawowanej na obszarze gminy, określony przez opracowania odnoszące się do Podkarpacia .

„Strategia rozwoju województwa podkarpackiego jest dokumentem opracowanym przez Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego, a przyjętym przez Sejmik Województwa Podkarpackiego

Strategia określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa. Ustalenia zawarte w wymienionym dokumencie stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co mają bezpośredni wpływ na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego.

Celem głównym „Strategii rozwoju województwa podkarpackiego” jest poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców, która ma być realizowana przy pomocy celów strategicznych i operacyjnych. Największe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego ma cel strategiczny: „Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku”, który osiągnięty będzie przez realizację celów operacyjnych, w tym celu operacyjnego pt.: „Wzrost znaczenia i zachowania dziedzictwa kulturowego”, cyt.: „Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Podkarpacia pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest kultura przedsiębiorczości. Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez: inwestycje w instytucje kultury, ochronę dorobku kulturowego, wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu i promocję aktywności kulturalnej mieszkańców”.

3.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Podkarpackiego uchwałą .

Plan ten nie ma rangi prawa miejscowego, jest jednak wiążący, ponieważ jego ustalenia muszą być uwzględnione w uchwalanych przez organy samorządu terytorialnego studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, z którymi z kolei musi być spójny każdy opracowany miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego oraz w planie zapisane zostają wszystkie zadania rządowe i samorządu województwa służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych ze wskazaniem obszarów, na których przewiduje się realizację tych zadań.

Podstawowym celem planu jest harmonijny i zrównoważony rozwój obszaru całego województwa. Pojęcie „zrównoważony rozwój” łączy w sobie: ład społeczny, ład ekonomiczny, ład ekologiczny oraz najbardziej podkreślony ład przestrzenny wyrażający się dążeniem do harmonijności, uporządkowania i proporcjonalności wszystkich elementów środowiska bytowania człowieka.

Plan uznaje, że podstawową zasadą pozwalającą na zachowanie dóbr kultury dla przyszłych pokoleń jest bezwzględne przestrzeganie obowiązującego w tym zakresie prawa. Ochrona dziedzictwa kulturowego powinna być realizowana poprzez właściwe zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej. Plan podkreśla, że elementy naturalne i kulturowe w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia jednakże pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla turystyki, przez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego przyjęto, że:

1. Ścisłej ochronie konserwatorskiej powinny podlegać tereny, na których zachowały się zespoły przestrzenne wpisane do rejestru zabytków. Celem takich działań jest zachowanie ich historycznego charakteru oraz zapewnienie ochrony i rewaloryzacji.
2. Należy chronić historyczne zespoły sakralne, pałacowo – parkowe, folwarki, zabytkowe budynki mieszkalne, gospodarcze, szkoły, wiatraki, młyny, i inne elementy np.: krzyże, kapliczki.

3. Należy przestrzegać wytycznych konserwatorskich, nie tylko w odniesieniu do poszczególnych obiektów objętych ochroną, lecz również w obrębie zagadnień związanych z zagospodarowaniem zabytkowych układów urbanistycznych.
4. Należy chronić krajobraz, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczyć realizację obiektów, które charakterem kolidują z otoczeniem.
5. Należy wydobyć w układzie przestrzennym elementy kompozycji urbanistycznej: dominant przestrzennych, osi widokowych, ekspozycji, dolin, skarp, charakterystycznych form terenowych, grup zieleni i alei.

Szczególnie wskazano tutaj odcinek od Lipy i Zaklikowa, przy jednoczesnym zakwalifikowaniu Zaklikowa do ośrodków o niskim potencjale rozwoju przemysłowego. Dokument wskazał również na potrzebę rewaloryzacji szeregu ośrodków, w tym też obiekty w Zaklikowie. W kontekście obecności dużego ruchu, powinno pozytywnie wpływać na rozwój bazy turystycznej tworzonej m. in. w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego).

3.3. Podkarpacki wojewódzki program opieki nad zabytkami na lata 2017– 2020.

Do powstania tego dokumentu, podobnie jak w przypadku programów gminnych, samorząd województwa został zobowiązany ustawą dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t, j, Dz. U. z 2018 r. poz. 2067, z późn.zm.). Zadania Sejmiku Województwa i Urzędu Marszałkowskiego, jakkolwiek w sposób istotny różnią się od zadań jakie realizują samorządy gminne, z uwagi na podejmowaną opiekę nad tym samym dziedzictwem, powinny dążyć do odszukiwania wspólnych płaszczyzn działania. Niewątpliwie taką wspólną płaszczyzną będą te dobra dziedzictwa kulturowego, których wartość wykracza poza mikroregion gminy tworząc obraz dziedzictwa kulturowego. Odszukiwanie tych elementów może pomóc samorządom gminny, we współpracy z samorządem województwa, w prowadzeniu działań na rzecz ratowania najlepszych obiektów zabytkowych, ich szerszej promocji itp.

W wojewódzkim programie opieki nad zabytkami, gmina zasadniczo nie jest uwidocznioma. Przyczyny tego stanu rzeczy należy szukać przede wszystkim w podstawowym charakterze omawianego dokumentu.

3.4. Strategia rozwoju powiatu stalowowolskiego.

Jest to jeden z najważniejszych dokumentów programowych samorządu powiatowego. Na podstawie strategii tworzy się dokumenty o charakterze operacyjnym – plan rozwoju

lokalnego i inne dokumenty branżowe. Odnosząc się do ochrony środowiska kulturowego należy wyróżnić następujące cele i działania:

Cel strategiczny IV: Zwiększanie efektywności wykorzystywania walorów przyrodniczych i potencjału kulturowego i następnie cel szczegółowy.

Rozwój potencjału turystycznego powiatu. W tym zakresie cel operacyjny.

Wzmocnienie promocji turystycznej powiatu. W obrębie tego celu sformułowano kilka działań.

Opracowanie i wdrożenie kompleksowego produktu turystycznego powiatu. Działanie to obejmie m. in. inwentaryzację zasobów przyrodniczych i kulturowych, istniejące i planowane szlaki turystyczne, drogi rowerowe oraz obiekty zabytkowe. Rozpowszechnienie informacji promocyjnych dotyczących walorów oraz usług turystycznych. W ramach celu operacyjnego 11.2: Poprawa atrakcyjności turystycznej powiatu, wyróżniono działanie .Wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej. Działanie to obejmie zagadnienia związane z zagospodarowaniem szlaków turystycznych. Ważnym dla zagadnienia opieki nad zabytkami jest cel szczegółowy: Rozwój działalności kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, a w tym cel operacyjny: Poprawa infrastruktury kulturalnej i ochrona dziedzictwa kulturowego. W tym zakresie ważne jest działanie: Renowacja i konserwacja dóbr kultury z terenu powiatu. Działanie to polegać będzie głównie na dofinansowaniu inwestycji związanych z renowacją i konserwacją obiektów zabytkowych.

3.5. Plan rozwoju lokalnego powiatu stalowowolskiego.

Opracowanie Planu Rozwoju Lokalnego powiatu stalowowolskiego związane jest z przygotowaniem jednostek samorządu terytorialnego do skorzystania z unijnych środków pomocowych. Dokument ten przedstawia sytuację społeczno-ekonomiczną powiatu oraz przewidywany rozwój poszczególnych sektorów. Podkreśla się tu m. in. duże walory środowiska przyrodniczego i kulturowego, stanowiące podstawę rozwoju turystyki na terenie powiatu.

3.6. Program ochrony środowiska dla powiatu stalowowolskiego .

Dokument ten zawiera charakterystykę powiatu, omówienie źródeł przeobrażeń środowiska przyrodniczego oraz cele ekologiczne i kierunki działań zmierzających do jego ochrony na poziomie państwa, województwa, powiatu oraz gmin. Wśród działań priorytetowych wymienia się w dokumencie potrzebę ochrony krajobrazu i zasobów przyrodniczych w sposób zrównoważony, co także sprzyja ochronie dziedzictwa kulturowego.

3.7. Raport o stanie zabytków w powiecie stalowowolskim.

Zawiera on wykazy obiektów architektury i zabytków archeologicznych, analizę stanu ich zachowania, omówienie nakładów finansowych na ochronę dóbr kultury oraz realizacji konserwatorskich. W raporcie w sposób zbiorczy przedstawiono podstawowe dane liczbowe określające zasoby zabytków w poszczególnych gminach powiatu, w tym w Gminie Zaklików oraz ich stan zachowania. Ponadto sporo miejsca poświęcono tu założeniom programu ochrony zabytków na terenie powiatu, w tym również zagadnieniom opieki zabytków na terenie gminy. Zaakcentowano między innymi specyfikę gmin powiatu polegającą na ich wielorakich związkach przestrzennych jako wielkim skupiskiem mieszkańców, żywym ośrodkiem kulturotwórczym itp.

W omówieniu charakterystyki zabytków urbanistycznych wymieniono jako cenną przestrzeń wiejską kształtowaną. Wśród zabytków architektury uwagę zwrócono na kościoły w m. Zaklików i Lipa. Omówiono również zagadnienia konserwatorskie związane z ochroną zabytku kościółka w Zaklikowie. W ramach działań służących ochronie zabytków, wymieniono szereg obiektów, które powinny zostać wpisane do rejestru zabytków województwa podkarpackiego.

3.8. Powiatowy program opieki nad zabytkami powiatu stalowowolskiego.

W rozdziale „Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu wymieniono najcenniejsze obszary i obiekty zabytkowe występujące na terenie gminy. W pierwszym rzędzie wymieniono układ urbanistyczny, następnie wymieniono kościoły. Opisano również wyposażenie kościołów. Podejmując tematykę zabytków archeologicznych, scharakteryzowano poznane zasoby dziedzictwa pradziejowego na terenie gminy. W rozdziale „Kierunki działań dla realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami. Podział na obszary, projekty, zadania podjęto tematykę praktycznej realizacji zadań opiekuńczych, jakie nakłada na siebie samorząd powiatu. Wśród zamierzeń sformułowano m.in. działania polegające na udzielaniu na wniosek zainteresowanych podmiotów dotacji celowych na sfinansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych z terenu powiatu wpisanych do rejestru zabytków nie będących własnością starostwa, w szczególności obiektów architektury i budownictwa, zabytków ruchomych i zabytków archeologicznych, ustanawianiu przez starostę na wniosek Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków społecznych opiekunów zabytków, wydawaniu przez starostę na wniosek Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji o zabezpieczeniu obiektów zabytkowych zagrożonych zniszczeniem lub

uszkodzeniem, umieszczaniu przez starostę w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na obiekcie zabytkowym nieruchomym wpisanym do rejestru zabytków znaków informujących o tym, iż obiekty te podlegają ochronie, opracowaniu i wdrożeniu kompleksowego produktu turystycznego powiatu, wspieraniu na wniosek zainteresowanych podmiotów przedsięwzięć samorządów gminnych związanych z rozwojem infrastruktury turystycznej, współpracy z instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz ochrony zasobów kulturowych i przyrodniczych oraz rozwoju turystyki i upowszechnianiu wiedzy o zasobach kulturowych i przyrodniczych powiatu oraz jego walorach turystycznych.

4.Zasoby zabytków w Gminie Zaklików.

Rys historyczny .

Już w X wieku obszar całej Małopolski , w tym i tereny Gminy Zaklików został wchłonięty przez państwo Piastów. W końcu XII w .powstała kasztelania w Sandomierzu, jednym z najważniejszych miast ówczesnej Polski. Ożywienie gospodarcze i budowlane tych ziem nastąpiło w XIV w. W owym czasie obszar gminy (aż do 1474 r) wchodził w skład woj. sandomierskiego .W wyniku przeprowadzonej w 1975 roku reformy administracyjnej kraju obszar gminy znalazł się w granicach nowopowstałego woj. tarnobrzskiego aż do roku 1998.W związku z kolejną reformą podziału terytorialnego kraju i utworzeniem powiatów wszedł w skład powiatu stalowowolskiego woj. podkarpackiego .

Osadnictwo.

Na pocz. XVI. w Hieronim Zaklika wznosił na gruntach wsi Zdziechowice na terenie grodziska wczesno- średniowiecznego drewniano-kamienny zamek. W 1837r. założone zostały w Irenie zakłady metalowe. Była to jedna z pierwszych, nowoczesna pudlingarnia i walcownia żelaza. Obok tych zakładów powstały fabryki maszyn i narzędzi rolniczych w Irenie oraz kotłów a potem gwoździ w Zaklikowie . W Zaklikowie dobrze prosperowały też zakłady o charakterze przetwórczym oraz młyn turbinowy o czterech kamieniach. Około 1895r. urządzono wielkie gospodarstwo rybackie. Działają też, cegielnia oraz tartaki.

Własność szlachecka .

W XVIII w . Folwark Antonówka należał do ówczesnych właścicieli dóbr zaklikowsko - zdziechowickich , następnie pod koniec XIX w. stanowił własność Przanowskich , by w okresie międzywojennym przejść w posiadanie hr. Tarnowskich.

W XIX wieku Irena należała do H. Łubieńskiego a następnie od 1906r.do Tarnowskich.

Dobra kościelne na obszarze gminy były nieliczne i dotyczyły jedynie parafii w Zdziechowicach. Parafia w 1409 r. została uposażona w folwark o pow. 96 mórg. Pozostawał on w rękach kościelnych aż do 1864 roku.

Architektura sakralna .

Zabytki sakralne reprezentowane są przez dwa kościoły w Zaklikowie :parafialny p. w . Św. Trójcy i cmentarny p. w. Św. Anny. Kościół parafialny p. w. Św. Trójcy wybudowany w okresie renesansu w tradycji późnogotyckiej należy do najokazalszych budowli sakralnych na tym terenie. Kilkakrotnie przebudowywany, zwłaszcza wnętrze, dobudowano dwie kaplice oraz dwie kruchty . Drugim obiektem sakralnym jest kościół cmentarny p. w. Ś. Anny wzniesiony w 1580 roku. Położony jest na cmentarzu parafialnym . Obecnie odrestaurowany.

Budownictwo.

W historycznej zabudowie ludowej na terenie gminy zdecydowanie przeważają obiekty drewniane . Z najstarszych pochodzących z XIX w. pozostały jedynie w Starych Barakach ,Barakach Nowych oraz w Zaklikowie. W zabudowie zagród wiejskich przeważają :domy mieszkalne ,budynki inwentarskie oraz stodoły ,obory i spichlerze. W obiektach siedliskowych występują głównie konstrukcje zrębowe. Podstawę konstrukcji stanowi podwalina zwęglowana na obłap lub na nakładkę z zamkiem, posadowiona na kamieniach polnych lub ceglanej podmurówce .Wnętrze domów zabytkowych tworzą jedna lub dwie izby, komora i sień. Zabudowa murowana występuje jedynie w Zaklikowie – układ urbanistyczny tj. ul. Plac Sienkiewicza .Są to budynki jedno i dwukondygnacyjne zdobione skromnym detalem architektonicznym, nakrycie dachami siodłowymi, pokrytymi dachówką ceramiczną lub blachą ocynkowaną.

Zespoły rezydencjonalne i folwarczne.

Od początku XV do końca XIX w. funkcjonował w Zdziechowicach folwark stanowiący uposażenie kościoła parafialnego p. w .Św. Anny. Ponadto na obszarze gminy funkcjonowały od XVIII w.- XX w. folwarki w Skoropyczu –Józefowie, Antonówce i Łysakowie oraz zespół dworsko- parkowy w Irenie. Folwark w Skoropyczu – Józefowie powstał w 1914 roku z nadania hr. Tarnowskiego dla K. Wojewódzkiego. Był tu dom mieszkalny i ozdobny ogród oraz chlewnie. Do dnia dzisiejszego zachowały się chlewnie i grupa starych dębów wokół śladów po dawnym budynku mieszkalnym.

Folwark w Antonówce funkcjonował już w XVIII w. Wówczas to właściciele wzniesli tam kaplicę murowaną Św. Nepomucena .Z dawnych obiektów pozostał jedynie magazyn bez cech architektury historycznej oraz dwa dęby szypułkowe. Folwark w Łysakowie odnotowany został w 1884 roku. Z historycznego założenia zachowała się obora oraz starodrzew parkowy w postaci szpalerowych obsadzeń granic terenu, alei ,i regularnych grup drzew. Zespół dworsko - parkowy w Irenie powstał w 1906 roku. Do dnia dzisiejszego zachowały się : budynek dworu i obiekty gospodarcze z pocz. XX w. Zachował się też nieliczny starodrzew w ozdobnej części parku i liczniejszy w naturalistycznym założeniu nadrzecznym.

Zabytki techniki .

Z licznych niegdyś zabytków techniki takich jak : zakłady metalowe ,wapienniki, cegielnie , młyny i wiatraki przetrwało do naszych czasów zaledwie : młyn wodny (obecnie elektrownia) w Zaklikowie. W roku 1996 przejęty został przez P. Piterów i zaadaptowany na elektrownie i punkt gastronomiczny .

Cmentarze.

Do nekropoli będących w kręgu zainteresowania konserwatorskiego należą:

- cmentarz przykościelny i parafialny w Zaklikowie , cmentarze z pacyfikacji wsi Janiki, Goliszowiec ,Kruszyna Łązek Zaklikowski , cmentarz wojenny w Irenie , dawny cmentarz żydowski w Zaklikowie

Do najcenniejszych zabytków architektury sakralnej należą odrestaurowany drewniany kościół cmentarny p.w. Św. Anny w Zaklikowie z późnego klasycyzmu.

Zachowane na terenie gminy cmentarze zostały wpisane do rejestru zabytków. Spośród nekropoli z tego terenu na szczególną uwagę zasługują cmentarz żydowski w Zaklikowie.

Cmentarz został odnowiony i jest utrzymany jest w dobrym . W sumie na terenie gminy zewidencjonowano 5 cmentarzy.

Źródło: Raport o stanie zabytków w gminie, z uzupełnieniami.

Zasoby zabytków w Gminie Zaklików

TYP OBIEKTU		MUROWANY	DREWNIANY	WPISANY DO REJESTRU
1. UKŁAD URBANISTYCZNY	1	1	0	232/A z 2.08.1982 I671/A
2. OBIEKTY SAKRALNE				
a. kościół par.pw. Św. Trójcy 1608,XVIII.XIX		1	0	A-587
b. kościół pw. Św. Anny 1580r.,XVIII-XIX		0	1	A-588
c. kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia inne		3	2	A-729
3. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ				
a)szkoły			1	wykaz
b. inne				
5. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE				
A. spichrze , magazyny, stodoły				
c. młyny (XIX/XX)		1	0	583/A
6. ZESPOŁY FOLWARCZNE				
a. stodoły				
b. spichrze				
c. obory				
d. stajnie				
e. chlewnie				
f. kuźnie				
g. inne magazyny				
i. inne				
7. BUDOWNICTWO WIEJSKIE (w zagrodach)				
a. stodoły				
b. obory				
c. inne				
8. PARKI				
a. bramy i ogrodzenia				
9. CMENARZE				
a. rzymsko-katolickie		8	0	
b. ewangelickie				

c. żydowskie		2	0	
10. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE				
a. grodziska wczesnośredniowieczne z IX-X w.		1	0	C-39
b. osady				
c. cmentarzyska				
d. inne				

Źródło: Raport o stanie zabytków w gminie , z uzupełnieniami.

4.1 Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy (wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków, chronionych na podstawie przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Irena

- cmentarz powstańców z 1863 roku i żołnierzy rosyjskich z I wojny światowej , nr rejestru :507/A z 24.05.1993 roku

Łązek Zaklikowski

- cmentarz mieszkańców wsi 1944 r. nr rejestru :568/A z 27.12.1993 roku

Zaklików

- układ urbanistyczny , nr rej.232/A z 2.08.1982 roku,671/A z 30.12.1972 roku
- kościół parafialny p.w. Św. Trójcy ,1608.XVIII.XIX , nr rej.;A-587 z 17.06.1957 roku, z 7.06.1969 i z 2.08.1982r- dzwonnica - numer rej. J.w.
- kościół cmentarny pw. Św. Anny ,drewniany ,1580.XVIII-XIX , nr rej.;A-588 z 17.06.1957r. z 30.11.1966r. i z 2.08.1982 r.
- cmentarz parafialny (najstarsza część) ul. A. Nagórskiej , nr rej,A-729 z 22.04.1991r.
- ogrodzenie z dzwonnica – bramą , nr rej. J. w.
- młyn wodny z elektrownią , ul. Nadbrzeżna , XIX/XX , nr rej,583/A z 1.03.19966r.

4.2 Obiekty zabytkowe nieruchome wpisane do rejestru zabytków będące własnością Gminy Zaklików. (zał. Nr 1 do programu)

Obiekty zabytkowe ruchome z terenu gminy (wykaz obiektów wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, oraz Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 14 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji

zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113 poz. 661 z 2011 r.).

Miejscowość	Ulica	Numer	Obiekt	Czas powstania
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny - przedsionek	002201	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	początek XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – prezbiterium	002214	AMBONA	koniec XVIII w. – 1 ćw. XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ściana nawy str. Prawa	002217	OBRAZ – PRZEDSTAWIENIE SYMBOLICZNE	ok. poł. XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny	002203	OBRAZ – ŚWIĘTA N.N.	zap. XIX w. – pocz. XX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny str. lewa nawy	002206	OBRAZ – PORTRET ŚWIĘTEGO N.N.	koniec XVIII – XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – prezbiterium	002196	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	2 połowa XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002213	STALLE	2 połowa XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002215	CHÓR MUZYCZNY - balustrada	ok. 1733r. XIX/XX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – zakrystia	002216	KRUCYFIKS OŁTARZOWY	1806r.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ściana nawy str. prawa	002202	OBRAZ – ŚW. STANISŁAW	koniec XVIII – początek XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – prezbiterium	002197 002198	OŁTARZ GŁÓWNY	2 połowa XVIII – początek XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002204 002205	OŁTARZ BOCZNY	2 poł. XVII w. - początek XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002207 002208 002209	OŁTARZ BOCZNY I – pw.. św. Józefa	ok. początek XVIII w.

Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny	002220	OBRAZ – POSTAĆ W SZATACH LITURGICZNYCH	początek XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny	002219	OBRAZ – ŚW. JÓZEFA Z DZIECIĄTKIEM	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz główny	002199 002200	OBRAZ - ŚW. ANNA SAMOTRZEĆ	ok. poł. XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ściana nawy str. lewa	002210 002211	OBRAZ - UKRZYŻOWANIE	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Cmentarz przykościelny przy Kościele Parafialnym pw. Św. Trójcy	002131	KAPLICZKA I	1880r.
Zaklików	Cmentarz przykościelny przy Kościele Parafialnym pw. Św. Trójcy	002130	KAPLICZKA II	zap. 4 ćw. XIX w.
Zaklików	Kapliczka przydrożna w pobliżu stacji CPN	002212	RZEŻBA – ŚW. JAN NEPOMUCEN	2 poł. XIX w.
Zaklików	Kapliczka przydrożna przy drodze do Zdziechowic	002218	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	1 poł. XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ściana nawy str. prawa	002148	OBRAZ – ŚW. MIKOŁAJA	początek XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz boczny pñ. ściana nawy	002149 002150	OBRAZ – ŚW. JÓZEF Z DZIECIĄTKIEM	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – zakrystia	002132	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	XIX w. /?/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – łuk tęczowy	002465	POLICHROMIA ŁUKU TĘCZOWEGO	2 poł. XVII w. /wg KZS w P str. 39/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – sklepienie prezbiterium	002466	OBRAZ – WNIEBOWZIĘCIE MATKI BOSKIEJ /?/	koniec XVII w. /?/

Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – nawa	002464	LICHTARZ	początek XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002237	TABERNAKULUM	ok. poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002236	RZEŻBA – ŚW. PAWEŁ	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002235	RZEŻBA – ŚW. PIOTR	1 poł. XVIII w. <i>!/?!</i>
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz boczny przy tęczowy, str. prawa nawy	002228 002229	SUKIENKI NA OBRAZIE ŚW. ANNA SAMOTRZEĆ	2 poł. XVII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. prawa nawy	002227	OBRAZ – ŚW. JAN NEPOMUCENA	2 poł. XVIII w. poł. XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. lewa nawy	002225 002226	OŁTARZ BOCZNY – PW. ŚW. ANNY SAMOTRZEĆ	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. lewa nawy	002223 002224	OŁTARZ BOCZNY – PW. ŚW. SERCA PANA JEZUSA	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – transept str. lewa	002122 002123	OŁTARZ BOCZNY – PW. ŚW. BARTŁOMIEJA	2 poł. XVIII w. - XIX w. /nastawa/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – transept str. prawa	002124 002222	OŁTARZ BOCZNY – PW. MATKI BOSKIEJ NIEPOKALANEGO POCZĘCIA	początek XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. prawa nawy	002117	OBRAZ - ŚW. ANNA SAMOTRZEĆ	poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy ścianie płn. nawy	002116	OBRAZ – ŚW. ANTONII PADEWSKI	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – płn. ściana nawy	002125 002126 002127	OŁTARZ BOCZNY PW. ŚW. JÓZEFA	koniec XVII w.

Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002221	OBUDOWA CHRZCIELNICY	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz w transepcie, str. lewa nawy	002138 002139	OBRAZ – ŚW. BARTŁOMIEJA	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – chór muzyczny	002137	PROSPEKT ORGANOWY	2 poł. XIX w. werk: 1932 r.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – powyżej otworu tęczowego	002119 002120	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ściana tęczowa	002133 002134 002135	OBRAZ - GOLGOTA	początek XVII, XVIII, XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – nawa i prezbiterium	002140 002141 002142	STACJE DROGI KRZYŻOWEJ	koniec XVIII – XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. lewa nawy	002118	OBRAZ – ŚW. STANISŁAW	poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz w transepcie, str. prawa nawy	002146	OBRAZ – MATKA BOSKA ASSUNTA	1 poł. XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002147	CHRZCIELNICA	2 poł. XVII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz boczny w transepcie, str. lewa nawy	002121 002136	OBRAZ – ŚW. TEKLA	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002143 002144 002145	AMBONA	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002231 002232 002233 002234	OŁTARZ GŁÓWNY – PW. ŚW. TRÓJCY	XVIII w., ok. 1880 r.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – nawa	002129	KROPIELNICA	XVIII w.

Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002238	KRZYŻ OŁTARZOWY	ok. poł. XVIII w.

4.3 Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie Gminy Zaklików.

Na terenie Gminy Zaklików do rejestru zabytków ruchomych, wpisano wystrój i wyposażenie z kościoła par. p.w. Św. Trójcy oraz z kościółka Św. Anny w Zaklikowie . Wpisu dokonano 20 lipca 1985 roku. Poza tym zespołem na szczególną uwagę zasługują liczne zabytki znajdujące się w kościele cmentarnym p.w. Św Anny w Zaklikowie oraz figurki znajdujące się na tymże cmentarzu.

Zasoby ewidencji zabytków ruchomych na terenie wynoszą łącznie 54 karty ewidencyjne, w tym 37 karty sporządzone dla kościoła parafialnego p.w. Św. Trójcy, ul. Lubelska , 17 kart sporządzone dla Kościółka pw. Świętej Anny w Zaklikowie przy ul. A. Nagórskiej

W przypadku tego zespołu obiektów zabytkowych, należy zauważyć, że jedynie połowa posiada wytyczne konserwatorskie.

5.Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, obszary chronionego krajobrazu)

5.1 Obszarowe wpisy do rejestru zabytków.

Założenie urbanistyczne objęte jest ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 2 sierpnia 1982 r. – nr rejestru 232/A oraz 671/A z 30.12.1972 roku. W granicach strefy ochrony konserwatorskiej znajduje się najstarsza część Zaklikowa kształtowana od średniowiecza, aż do początków XX stulecia, zasadniczo o obrysie wyznaczonym. Rozplanowanie ulic i placów oraz gabaryty działek zachowały się niemal niezmiennym kształcie.

Skutkiem wpisu do rejestru zabytków ochronie podlegają:

1. historyczne granice działek zabudowy,
2. historycznie ukształtowany układ ulic wraz z liniami zabudowy,
3. dawne kompozycje terenów zielonych (parków, cmentarzy, skwerów i alei),
4. zachowana dawna mała architektura, nawarstwienia kulturowe i zewidencjonowane stanowiska archeologiczne.

W celu ochrony dawnego obrazu gminy, weryfikacji podlegają nowe elementy przestrzenne.

6. Pomniki przyrody

Obiekty uznane za pomniki przyrody odznaczają się rzadkością występowania, znacznym wiekiem, okazałymi wymiarami i osobliwą formą lub innymi cechami wyróżniającymi dany okaz wśród osobników danego gatunku lub innych podobnych obiektów. Obszar gminy charakteryzuje się występowaniem niewielkiej ilości pomników przyrody(14).

Lp.	Gatunek	Obwód pierś. (cm)	Miejscowość	Podstawa prawna
1	Modrzew europejski	290	Łysaków	Dz. Urz. Nr 5 z 20.05.1986
2	Jesion wyniosły	480	Łysaków	Dz. Urz. Nr 5 z 20.05.1986
3	Dąb szypułkowy	375	Irena	Dz. Urz. Nr 5 z 20.05.1986
4	Dąb szypułkowy	510	Irena	Dz. Urz. Nr 5 z 20.05.1986
5	Dąb szypułkowy	325	Irena	Dz. Urz. Nr 5 z 20.05.1986
6	Dąb szypułkowy i jodła pospolita (pomnik grupowy)		Goliszowiec – Janiki	
7	Dąb szypułkowy		Goliszowiec – Janiki	
8	Modrzewie .dęby,świerki, sosna pospolita (pomnik grupowy)		Antoniówka	
9	Dąb szypułkowy		Lipa -Brody	
10	Jesion wyniosły		Lipa -Brody	
11	Jesion wyniosły		Lipa -Brody	
12				
13				
14				

6.1 Zabytki archeologiczne.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

6.2 Wykaz stanowisk archeologicznych na obszarze gminy :

Na terenie Gminy Zaklików znajdują się stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków –położone w Zdziechowicach Pierwszych

MIEJSCOWOŚĆ NUMER STANOWISKA	OBSZAR AZP	CHARAKTER STANOWISKA	CHRONOLOGIA
Baraki Nowe	87-76	Obozowisko	mezolit

6.3 Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie Gminy Zaklików zarejestrowano stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej - grodziska, położone w :

Miejscowość	Obiekt
Zdziechowice Pierwsze	Grodzisko wczesnośredniowieczne IX-X w.

6.4 Zestawienie liczbowe zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Poniższa tabela prezentuje zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy str. (studium)

Kategorie faktów osadniczych w obrębie stanowisk					
Grodziska	Cmentarzyska płaskie	Cmentarzyska kurhanowe	Osady	Inne	Ogólna ilość stan. archeologicznych

Źródło: Raport o stanie zabytków archeologicznych w województwie podkarpackim, .

Teren obejmujący Gminę Zaklików położony jest w obrębie dwóch makroregionów: Kotliny Sandomierskiej obejmującej centralną i południową część gminy i Wyżyny Lubelskiej w północnej części .

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy wiążą się z środkowym okresem epoki kamienia – mezolitem (około 8300 – 4300 lat p.n.e). Była to ludność zbieracko – łowiecka prowadząca traperski typ gospodarowania. Wyraźniejsze pozostałości po osadnictwie pochodzą z młodszej epoki kamienia, to jest neolitu (4300 – 1700 lat p.n.e.). Z różnych stanowisk z tego okresu pochodzą krzemienne i kamienne narzędzia pracy. Intensywne

osadnictwo na tych terenach związane jest z ludnością kultury łużyckiej, której rozwój przypada na okres 1200 – 500 lat p.n.e. pokrywała w tym czasie gęsta już sieć osadnicza tej kultury. Na przełomie epoki brązu i żelaza (650 – 500 lat p.n.e.) pojawiła się tutaj ludność kultury .Mniej danych posiadamy na temat osadnictwa z młodszego okresu przedrzymskiego (II – I w. p.n.e.). Podstawowe informacje na temat osadnictwa w tym okresie dostarczyły nam badania realizowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Wyraźny wzrost osadnictwa notuje się na terenie gminy w okresie wpływów rzymskich i wędrówek ludów (III – VI w. n.e.), kiedy to pojawia się ludność kultury .

Osadnictwo pradziejowe związane jest z ciekami wodnymi, z reguły grupuje się wzdłuż dolin rzecznych oraz na wyniesieniach i tak skupia się między innymi na

Osadnictwo w czasach nowożytnych na tych terenach śledzić możemy głównie poprzez źródła archeologiczne pochodzące z penetracji powierzchniowych wykonywanych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski.

Wyniki badań na tym obszarze świadczą, że teren ten był intensywnie zasiedlony, a osadnictwo występowało we wszystkich okresach pradziejów i średniowiecza z wyraźną intensyfikacją w kulturze łużyckiej i okresu wpływów rzymskich. W przekroju chronologicznym mamy do czynienia z zespołami kultur począwszy od epoki kamienia, neolitycznymi, łużycką, przeworską, wczesnopolską oraz okresu średniowiecznego i nowożytnego.

7. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa i krajobrazu kulturowego na obszarze gminy

7.1 Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
Irena	Cmentarz powstańców z 1863r.i żołnierzy rosyjskich kościół I wojny światowej	2
Łązek Zaklikowski	Cmentarz mieszkańców wsi 1944	3
Zaklików	Układ urbanistyczny	5
Zaklików	Kościół parafialny p. w. Św. Trójcy	5
Zaklików	Dzwonnica	4
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny	4
Zaklików	Cmentarz parafialny (najstarsza część)	3

Zaklików	Ogrodzenie z dzwonnica -bramą	4
Zaklików	Młyn wodny z elektrownią	5

LEGENDA:

- 1. Bardzo zły**
- 2. Zły**
- 3. Dostateczny**
- 4. Dobry**
- 5. Bardzo dobry**

Historyczny układ przestrzenny zachowany jest w dobrym stanie. Czytelny jest układ ulic. Nie zmienione pozostaje wiele granic działek zabudowy. Na terenie zachowała się znaczna część dawnej architektury. Na omawianym terenie występuje jedynie kilka elementów dysharmonizujących (pawilony handlowe i budynki mieszkalne z lat 60 – 80 XX w.) oraz liczne przykłady wadliwie przeprowadzonych modernizacji witryn sklepowych. Większość budynków mieszkalnych zbudowanych w XIX wieku oraz na początku XX wieku jest w zadowalającym stanie technicznym. Prowadzone są w nich bieżące naprawy i remonty. W najgorszym stanie pozostają budynki powstałe w 1 – 3 ćw. XIX wieku. Wykazują one duże zużycie elementów konstrukcyjnych, będące po części brakiem prowadzenia bieżących napraw i remontów, a także stosowaniem oszczędnościowych technologii i materiałów z czasu budowy. Należy jednak zauważyć, że jeszcze wiele budynków powinno zostać poddanych remontom, jak również docelowej rewaloryzacji, zwłaszcza w zakresie wyglądu elewacji. Niezbędne jest określenie gabarytów i form szyldów reklamowych i tablic informacyjnych oraz zasad ich umieszczania na budynkach w mieście, co ma istotne znaczenie w utrzymaniu estetyki ulic i placów. Dokumentacje techniczne inwestycji prowadzonych na terenie, który został wpisany do rejestru zabytków, jak projekty wszystkich prace remontowo – budowlanych wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W jej opracowaniu powinny posłużyć pomocą zachowane XIX – wieczne przekazy ikonograficzne wyglądu rynku bukowskiego oraz przyległych ulic. W ostatnich latach w mieście realizowane są remonty elewacji i dachów kamienic, liczne zwłaszcza w obrębie ul. Plac Sienkiewicza i ul. Sandomierska . Niezbędne jest określenie gabarytów i form szyldów reklamowych i tablic informacyjnych oraz zasad ich umieszczania na budynkach , co ma istotne znaczenie w utrzymaniu estetyki ulic i placów. W najbliższym czasie wykonano prace remontowe w kościele Św. Anny .

Szczegółowe założenia programu ochrony i opieki nad zabytkami należy precyzować w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, będących aktualnie

w przygotowaniu oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a także w strategii jej rozwoju. W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego niezbędne jest ujęcie obiektów zabytkowych, zarówno wpisanych do rejestru zabytków, jak i znajdujących się w ewidencji Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej założeń rezydencjonalnych i urbanistycznych a także określenie najważniejszych zasad dbałości o nie na podstawie *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*. Plany, studia i strategię powinny przewidywać rozwiązania właściwe dla zapobiegania powstawaniu zagrożeń dla zabytków oraz zagwarantowania im ochrony podczas realizacji różnego rodzaju inwestycji związanych z aktywizacją gospodarczą i przemysłową regionu, a także programy ich rewaloryzacji. Wyznaczone kierunki rozwoju i zagospodarowania terenu i jego przeznaczenia nie mogą być sprzeczne z zasadami sprawowania opieki nad zabytkami.

7.2 Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, będących własnością Samorządu Gminy.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7.3 Stan zachowania zabytków ruchomych.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7.4 Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasku i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania

substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg i obwodnic. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szeroko płaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne. Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7.5 Obszary największego zagrożenia dla zabytków archeologicznych w Gminie Zaklików.

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szeroko płaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

1. Tereny w Strefie Aktywizacji Gospodarczej — plan zagospodarowania przestrzennego wyznacza ten teren pod obiekty produkcyjne, składy i magazyny.
2. Tereny w rejonie torów kolejowych (E – 20) przeznaczone pod działalność gospodarczą.
3. Budowa obiektu

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich zawartych w opiniach i decyzjach określonych przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7.6 Najważniejsze zasady ochrony zabytków archeologicznych

Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych. Wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układu urbanistycznego gminy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:

Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych tj. układu urbanistycznego gminy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków oraz stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.

7.7 Uwarunkowania wynikające ze Strategii rozwoju społeczno– gospodarczego gminy .

Określając zakres wykonania ustaleń strategii, w niewielkim stopniu poruszono kwestię istnienia dziedzictwa kulturowego oraz jego wykorzystania w rozwoju lokalnego środowiska. W rozdziale Ochrona środowiska przyrodniczego wymieniono zabytkowe obiekty, które

zachowały się na terenie gminy W analizie SWOT, w tzw. mocnych stronach wymieniono walory turystyczne, w słabych zaś brak finansów na promowanie kultury, a w tym mało rozwinięte zaplecze turystyczne. Następnie w tzw. szansach wymieniono rozwój turystyki Dokument sformułował Misję Gminy, która ma być obszarem dobrze funkcjonującej infrastruktury społecznej i gospodarczej, zintegrowanej z obszarem aglomeracji. Gmina ma mieć dobrą ofertę turystyczną opartą na obszarach głównych ciągów komunikacyjnych. Bezpieczny samorząd ma sprzyjać rozwojowi różnych form usług, kultury i rekreacji Diagnostując stan środowiska lokalnego, pozytywnie oceniono „tradycję” W dokumencie zaproponowano szereg działań w tzw. Wybranych wariantach rozwoju, w którym wskazano m.in. na potrzebę stworzenia terenów rekreacyjno – turystycznych.

7.8 Uwarunkowania wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Wprowadzono zmiany do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy. Mając na uwadze określenie zasobów oraz zdefiniowanie roli dziedzictwa kulturowego w rozwoju gminy ,w sposób bardziej szczegółowy opisano historię miejscowości . Przy tej okazji sformułowano podstawowe zasady kształtowania przestrzeni w oparciu o zastaną strukturę historyczną; Rozwój przestrzenny powinien stanowić kontynuację historycznie ukształtowanego organizmu urbanistycznego na zasadzie wzajemnego przenikania się struktur o społecznie akceptowanej funkcji. Występujące obiekty i budowle o wartościach kulturowych powinny stanowić główny element kompozycyjny, któremu podporządkowane są pozostałe. Stąd też wynika konieczność określenia ogólnych zasad kształtowania przestrzeni w bezpośrednim sąsiedztwie zabytków w ramach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego . Zaakcentowano również pierwszorzędną rolę tradycji w tworzeniu indywidualnego obrazu miejscowości: „... Stan i zróżnicowanie walorów środowiska kulturowego rozpatrywane jest w «studium» przede wszystkim poprzez analizę zbiorów obiektów i terenów kształtujących specyficzną fizjonomię, tworzących jego kulturową tożsamość. Dzieje każdej wsi , zapisane są w jego rozplanowaniu i architekturze, które w sposób widoczny oddziałują na indywidualny charakter wsi. W przypadku Zaklikowa o tym indywidualnym charakterze decydują: układ historyczny, niektóre elementy osadnictwa wiejskiego, ukształtowanie terenów otwartych oraz pojedyncze obiekty o charakterze dominant w skali wsi i jego fragmentów. Część z nich, a przede wszystkim zabytkowe centrum stanowi zasadniczy symbol gminy. Są to wartościowe elementy struktury budownictwa , które należy chronić w maksymalnym stopniu, także i poprzez politykę przestrzenną, a wykorzystywać ich atrakcyjność dla przyszłego rozwoju osadnictwa . Wytwarzają one łącznie z ukształtowaniem

terenu charakterystyczny krajobraz kulturowy. Uznaje się, że elementami dziedzictwa kulturowego wynikającymi z jego rozplanowania, zabudowy, architektury, przedstawiającymi duże wartości i stanowiącymi przedmiot rozważań «studium» jest układ przestrzenny stanowiący rezultat długotrwałego procesu urbanizacyjnego i poddany odmiennym wpływom współcześnie utworzony przez: poświadczony archeologicznie osadnictwo wczesnośredniowieczne stanowiące obszary cenne archeologicznie, a jednocześnie zagrożone parciem inwestycyjnym, obejmują teren gminy; osadnictwo wczesnośredniowieczne (...) wykształcone w kilku etapach średniowiecznej –lokacyjnej . Specyfika tego ważnego pod względem zabytkowym obszaru wynika ze współistnienia kolejnych faz rozwojowych, różnorodnie dziś czytelnych pod względem urbanistyczno–architektonicznym (...) Ważnymi elementami dziedzictwa kulturowego są struktury osadnicze położone w obrębie obecnego terytorium wiejskiego lecz odrębne pod względem historycznej genezy, włączane funkcjonalnie bądź administracyjnie w granicach od XIX wieku, po czasy obecne, a także samodzielne struktury osadnicze położone na obszarze gminy. Zaliczają się do nich: wsie o różnym stopniu zachowania pierwotnego rozplanowania i zabudowy oraz zróżnicowanym stopniu utrzymania rolniczego, otwartego krajobrazu; dawne zespoły dworskie i folwarczne (Irena ,Zdziechowice) o niejednorodnym stopniu przetrwania historycznego rozplanowania i zabudowy, zespół pałacowo – folwarczny w Irenie . parki krajobrazowe w Zdziechowicach , cmentarze historyczne w Lipie (...) w Zaklikowie . Obszary rozwojowe z drugiej połowy XIX i pierwszej połowy XX wieku, związane z zespołami dworca kolejowego oraz zabudową wzdłuż szlaków wylotowych .W dokumencie wymieniono również ważniejsze obiekty zabytkowe i dominanty przestrzenne: zespół kościoła parafialnego p. w. św. Anny , zespół kościoła cmentarnego p. w. Św. Anny

W studium sformułowano również „...kłopotliwe...” zobowiązanie do „... honorowania przeszłości historycznej (...) przy jednoczesnej presji wynikającej z konieczności usprawnienia układu komunikacyjnego, zaspokojenia potrzeb lokalizacyjnych związanych z ekspansją inwestycji produkcyjnych, inżynierskich, mieszkaniowych itp. (...) Występowanie obiektów i terenów chronionych ze względu na wartości kulturowe wymusza ich ochronę aby mogły służyć przyszłym pokoleniom świadcząc o tożsamości terytorialnej regionu. Pojmowane potocznie nieograniczone prawo dysponowania własnością staje się niejednokrotnie źródłem konfliktów, stąd też wynika potrzeba określenia szczegółowych zasad wykorzystania obiektów zabytkowych do celów współczesnych potrzeb w ramach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego...”

W rozdziale ”Podstawowe kierunki ochrony i ekspozycji środowiska kulturowego wskazano na potrzebę analizy dotychczas funkcjonujących w obiegu prawnym oraz stosowanych w codziennej praktyce stref ochrony konserwatorskiej .

Część druga jest tekstem zawierającym identyfikację obszarów i problemów stanowiących przedmiot zmiany. W rozdziale Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, sformułowano podstawowe wytyczne konserwatorskie odnoszące się do przestrzeni zabytkowej Gminy Zaklików, wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ponadto w odniesieniu do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego określono podstawowe wytyczne konserwatorskie, stwierdzając, że powinny one zawierać wskazania dotyczące postępowania względem obiektów zabytkowych, a w szczególności: „...wszelkie prace remontowo-budowlane oraz konserwatorskie prowadzone przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków oraz prace dotyczące bryły (elewacje, dach, stolarka otworowa) budynków ujętych w ewidencji zabytków, jak również prace podejmowane na terenie zabytkowych parków (wycinki, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjno-porządkowe, podziały geodezyjne, lokalizacje nowych budynków, ogrodzenia) oraz działania inwestycyjne na terenie zabytkowych cmentarzy i w obszarze stref występowania zabytków archeologicznych winny być konsultowane z Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i poprzedzone pozwoleniem...” W odniesieniu do zabytków archeologicznych stwierdzono, że: „...gminy został rozpoznany archeologicznie. Na obszarze gminy znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Szczególna koncentracja stanowisk archeologicznych występuje w centralnej i południowozachodniej części gminy (...) W ustaleniach miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego powinny znaleźć się wskazania dotyczące postępowania względem stanowisk archeologicznych tj.: wszystkie zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod ochroną konserwatorską (art. 6 ust. 1 pkt 3, Ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. zgodnie z wyżej cytowaną ustawą powinny zostać ujęte w gminnej ewidencji zabytków. Podczas prac ziemnych na obszarze występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony konieczne jest prowadzenie badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym .Następnie tekst Studium zaopatrzone w spis obiektów objętych ochroną konserwatorską oraz obiektów wpisanych do rejestru zabytków Tekst studium zamyka tabela - wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminie .

7.9 Uwarunkowania zewnętrzne wynikające z usytuowania gminy w obszarze administracyjnym , przyrodniczym i społeczno-gospodarczym.

Gmina Zaklików należy do największych obszarowo gmin woj. podkarpackiego usytuowana na pograniczu woj. lubelskim .Administracyjnie gmina wchodzi w skład powiatu stalowowolskiego. Najbliższe ośrodki o funkcji powiatowej położone są w odległości 20 km

(Stalowa Wola) i 30 km (Kraśnik) wzmacniają rangę Zaklikowa jako ośrodka miejskiego pełniącego funkcję administracyjną , usługową , kulturalną na rzecz pozostałych wsi gminnych .

W układzie komunikacji regionalnej obszar gminy obsługują przebiegające przez jej obszar:

- ◀droga wojewódzka Nr 855 relacji Stalowa Wola – Olbiecin
- ◀droga wojewódzka Nr 857 relacji Zaklików – Modliborzyce
- ◀linia kolejowa normalnotorowa Lublin – Przeworsk .

W układzie sieci osadniczej Gmina Zaklików została zaliczona jako ośrodek obsługi lokalnej (siedziba gminy).

Według projektu zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego obszar gminy obejmuje 2 strefy polityki przestrzennej:

Strefa rolniczej przestrzeni produkcyjnej .

Dominującym sektorem gospodarki rolnej jest gospodarka indywidualna. Gospodarka ta cechuje się dużym rozdrobnieniem .Gospodarstwa spełniają bardziej funkcję socjalną niż ekonomiczną.

Strefa – obszar systemu ekologicznego ,prawnie chronionego w skład którego wchodzi lasy , doliny rzeczne , Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie wraz z „otuliną”. Tereny te wykorzystywane są w dużej mierze dla celów turystyczno-rekreacyjnych o charakterze ponadgminnym .

7.10 Uwarunkowania wynikające z przepisów dotyczących ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

Podstawowe normy prawne określające zakres ochrony przyrody zawarte są w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku, o ochronie przyrody.

1. Do obszarów chronionego krajobrazu mają zastosowanie m.in. art. 23 i 24. Powołanie i funkcjonowanie obszarów chronionego krajobrazu angażuje zarówno administrację państwową (województwo) jak i samorząd gminny. Z ogólnych zapisów związanych z ochroną tych obszarów na szczególną uwagę zasługują wskazania zawarte w art. 24, w podpunktach 3, 5 i 9, w których pośrednio chronione są zabytkowe zadrzewienia śródpolne, czy inne zabytkowe formy ziemne.
2. Największa zależność między ochroną przyrody i opieką nad zabytkami występuje w odniesieniu do ochrony pomników przyrody. W art. 40, jest mowa o ochronie przyrody z uwzględnieniem wartości przyrodniczych, naukowych, kulturowych, historycznych lub

krajobrazowych. Dzięki takiej formule, omawiana ustawa w istotny sposób włącza się w obszar ochrony zabytkowych kompleksów zieleni.

7.11 Uwarunkowania wynikające z ustaleń Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Zaklików.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy został przyjęty uchwałą Rady Gminy. Przesunięcie czasowe powołania programu zostało wyjaśnione w uzasadnieniu do omawianej uchwały. Dokument, w odniesieniu do jego merytorycznego kształtu, został podzielony na szereg następujących rozdziałów. Na wstępie wprowadzono postanowienia ogólne. Następnie do programu dołączono wykaz zabytków znajdujących się na terenie Gminy, w tym obiektów wpisanych do rejestru zabytków, a następnie „objętych ochroną konserwatorską” (z weryfikacją terenową). W kolejnym rozdziale ustalono zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków i podlegających ochronie konserwatorskiej na terenie gminy. W ramach tego rozdziału sformułowano zasady ochrony historycznie ukształtowanej przestrzeni w obrębie obszaru. W obrębie pozostałych terenów zabudowanych postulowano wprowadzenie zasad przekształceń, które nie będą prowadziły do destrukcji przestrzeni ukształtowanej w przeszłości. Następnie określono ogólne zasady ochrony poszczególnych obiektów: zabytkowych parków, cmentarzy oraz dawnej zabudowy. Określono również zasady harmonijnego dostosowania nowej architektury do zastanej przestrzeni, a także zasady ochrony terenów, na których znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Wskazano również konieczność umieszczania odpowiednich zapisów regulujących zakresy ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. W następnym rozdziale zestawiono priorytetowe cele i zadania związane z realizacją opieki nad zabytkami, odwołując się do zapisów Raportu o stanie zabytków w gminie, opracowanego przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków . Ramowe plany dotyczyły rewaloryzacji Placu Sienkiewicza, prowadzenia remontów kamienic znajdujących się w obrębie starej osady oraz prac remontowych . Wymieniono również podstawowe obowiązki właścicieli obiektów zabytkowych oraz planowane wsparcie administracji samorządowej . W postanowieniach końcowych wskazano na pilną potrzebę sporządzenia Gminnej Ewidencji Zabytków oraz wskazano na określenia wysokości corocznego funduszu przeznaczonego na prace remontowe i konserwatorskie przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

1. Obejmując procedurę planistyczną zmierzającą do uchwalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, badany okres, dla którego sporządza się niniejsze sprawozdanie, wiązał się z podjętymi działaniami na rzecz opracowywania planów miejscowych, które wymagały każdorazowego wystąpienia w celu uzyskania opinii na temat ich projektów. Uznać więc można, iż poza ustawowym obowiązkiem stosownych uzgodnień, działania podejmowane przez tutejszy Organ uwzględniały ujęte w Programie zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków i podlegające ochronie konserwatorskiej, także w zakresie obszarów występowania stanowisk archeologicznych”.
2. Podejmując czynności w procedurze wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego-realizacje inwestycji budowlanych, przede wszystkim na terenie historycznego układu urbanistycznego m. Zaklików, wpisanego do rejestru zabytków, a także w strefie ochrony konserwatorskiej oraz na obszarach występowania stanowisk archeologicznych, podlegały w każdym przypadku uzgodnieniu z Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który po zbadaniu obszaru objętego decyzją, wydaje stosowne postanowienie uzgadniające. Powyższa procedura dotyczy także każdej planowanej inwestycji związanej ze zmianą sposobu użytkowania budynku lub jego części, zarówno w odniesieniu do obiektów objętych ochroną, jak i rozmieszczonych w obrębie historycznego układu urbanistycznego. Wójt Gminy (władztwo decyzyjne), a także Wojewódzki Konserwator Zabytków (poprzez podejmowane działania uzgadniające), posiadają tym samym bezpośredni wpływ na realizację zapisów Programu, w myśl których nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie rozplanowania, skali i bryły zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz winna nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej...”.
3. Inicjujących „...działania na rzecz prac remontowych przy kościele parafialnym p.w. Św. Anny w Zaklikowie miały miejsce w obrębie zabytku, przy ścisłej kontroli Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Natomiast same prace remontowe objęły w szczególności: wymianę belek zabytkowej więźby dachowej, wymianę łąt oraz ułożenie nowej nawierzchni, wymianę opierzenia i rynny oraz wykonanie biernego zabezpieczenia przeciwpożarowego .
4. Podejmujących „...na terenie Gminy działań na rzecz popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury, a także wyeksponowania poszczególnych zabytków i doprowadzenia do poprawy ich stanu - znalazło to

odzwierciedlenie w złożonym do Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego – Departamentu Wdrażania Programu Regionalnego.

5. Związanych z niezwłocznym przystąpieniem do opracowania gminnej ewidencji zabytków. „...Gminna ewidencja zabytków została opracowana na przełomie 2013 Składa się ona z części papierowej i elektronicznego pliku bazy danych”.
6. Odnoszących się do corocznego określenia „... przez Radę Miejską w uchwale budżetowej wysokość środków przeznaczonych na dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru...”.

8. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

9. Kierunki realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

9.1. Gminna ewidencji zabytków. Działanie – weryfikacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości oraz sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury, tj. niewielkich obiektów budowlanych wznoszonych w ramach zagospodarowania terenu,

w tym krzyży, kapliczek, rzeźby ogrodowej, zabytkowych elementów infrastruktury komunalnej zachowanych w miejscach publicznych (pomp, hydrantów) itp.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Weryfikacja gminnej ewidencji zabytków, która została sporządzona w 2014 roku w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych zewidencjonowanych przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Weryfikacja będzie polegać na systematycznym aktualizowaniu kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną w tym działania związane z rozpoznaniem i wprowadzaniem do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.	2014
2.	Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków <i>małej architektury</i> w formie zbioru kart adresowych zabytków w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, w tym także najciekawszych obiektów znajdujących się na cmentarzach z terenu gminy.	2013/15

9.2 Działanie – sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych zgodnie z zaleceniem PWKZ, systematycznie uaktualnianej na podstawie informacji uzyskiwanych od PUOZ i częstotliwością uzgodnioną z PWKZ	2015/16

2.	Sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą na podstawie informacji uzyskiwanych z PUOZ i z częstotliwością uzgodnioną z PWKZ	2015/16
3.	Sporządzenie elektronicznej bazy o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków na podstawie informacji uzyskiwanych z WUOZ i z częstotliwością uzgodnioną z PWKZ	2014

9.3 Działanie – udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy, a także zabytkowego złożenia urbanistycznego.	Ciągle
2.	Udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz „Programu opieki nad zabytkami gminy na 2013” na stronie internetowej Urzędu Gminy.	2015
3.	Publikowanie miejskich materiałów reklamowych i turystycznych dotyczących istniejących w gminie zabytków.	2014/22
4.	Wspieranie organizacji i stowarzyszeń w opracowaniu i publikacji materiałów dotyczących historii i zabytków gminy. Zbieranie i skupowanie materiałów archiwalnych (tj.: stare zdjęcia, mapy, przedmioty codziennego użytku) dotyczących gminy oraz mieszkańców.	W miarę potrzeb
5.	Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb turystycznych poprzez umieszczenie tablic informacyjnych przy obiektach zabytkowych.	W miarę potrzeb

6.	Przygotowanie koncepcji projektu utworzenia na terenie gminy ścieżek dydaktycznych przedstawiających jej historię i zabytki na potrzeby promocji turystycznej.	2014
7.	Przeprowadzenie spotkań z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ustalenia możliwości i zasad ich udostępniania.	2014

9.4 Działanie – edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzona w szkołach i instytucjach kultury znajdujących się na terenie gminy.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych i gimnazjach.	2014
2.	Wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy oraz regionu.	Ciągle
3.	Informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy.	Ciągle
4.	Zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek po najciekawszych i najważniejszych miejscach w mieście i gminie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych.	Ciągle

10. Sprawowanie opieki nad zachowanymi zabytkami w regionie.

10.1 Działanie – zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty	W miarę potrzeb

2.	Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na ich odnowę	W miarę potrzeb
3.	Nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków w zakresie:	W miarę potrzeb
a.	Rozpowszechnianie informacji na temat profilaktyki konserwatorskiej stosowanej w odniesieniu do zabytków.	W miarę potrzeb
b.	Zbieranie informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów.	W miarę potrzeb
4.	Aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych.	W miarę potrzeb
5.	Stworzenie możliwości zwolnień z podatku od nieruchomości dla właścicieli remontujących zewnętrzne elementy budynków zabytkowych leżących w strefach ochrony historycznego założenia urbanistycznego na podstawie uzgodnionych z WUOZ programów lub projektów.	W miarę potrzeb
6.	Interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego głównie dotyczących rozbudowy i przebudowy zmieniającej bryłę obiektów lub ich charakterystycznych elementów (zwłaszcza na obszarach objętych ochroną konserwatorską i przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków).	W miarę potrzeb
7.	Prowadzenie przez gminę działań remontowych i rewitalizacyjnych, w zakresie swoich kompetencji, na obszarze zabytkowego centrum gminy .	2013

10.2 Działanie – sporządzenie wykazu zespołów i obiektów nieruchomych, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

L.p.	Działanie	Czas realizacji w latach
1.	Współpraca z Podkarpackim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków nieruchomych (w tym archeologicznych) województwa obiektów nieujętych jeszcze w rejestrze, a reprezentujących duże walory historyczne, naukowe lub artystyczne i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy:	2014/2018
	a. Obiekty, które należy wpisać do rejestru	2014
	b. Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych, respektowanych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy oraz wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: <i>„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z PWKZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”</i>	2013

11. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podmiotem powołującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Samorząd winien oddziaływać na inne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, w tym także na mieszkańców gminy tak by wywołać w nich potrzebę zachowania dziedzictwa kulturowego, jako fundamentalnego dobra identyfikującego ich tożsamość. W odniesieniu do lokalnej społeczności pielęgnowanie tradycji zawartej w zabytkach ma ścisły związek z kształtowaniem poczucia własnej wartości. W odniesieniu do podmiotów gospodarczych dobra kultury, jakimi są zabytki, mają potencjalnie dużą wartość marketingową itp.

Aby zrealizować zamierzone cele określone w konkretnych działaniach należy zastosować możliwie najszersze spectrum narzędzi – instrumentów. Zakłada się, że w realizacji powyżej zredagowanego gminnego programu opieki nad zabytkami wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacja oraz instrumenty kontrolne.

1. Instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- dokumenty wydawane przez Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych,
- uchwały miejscowego samorządu odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni.

2. Instrumenty finansowe:

- dotacje
- subwencje
- dofinansowania
- projekty uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej

3. Instrumenty społeczne:

- edukacja kulturowa
- informacja
- współpraca
- współdziałanie z organizacjami społecznymi

4. Koordynacja:

- o strategię rozwoju gminy
- o plany rozwoju lokalnego
- o programy prac konserwatorskich
- o programy ochrony środowiska
- o studia i analizy, koncepcje zrównoważonego rozwoju
- o plany rewitalizacji

5. Instrumenty kontrolne:

- o utworzenie w ramach Gminy, jednoosobowej odpowiedzialności za sposób w jaki realizowane będą poszczególne zadania wynikające z ustaleń niniejszego programu. Proponuje się, aby zobowiązanie to powierzyć samodzielnemu stanowiskowi ds. zarządzania kryzysowego i OC. Powierzenia wyżej wymienionego obowiązku dokona Burmistrz niezwłocznie po uchwaleniu przez Radę Miejską powyższego programu,
- o aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej,
- o monitoring stanu zachowania i rozwoju środowiska kulturowego,

12. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Miejskiej Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Do wykonania powyższego zadania, Zespół Koordynujący monitorujący „Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Zaklików na lata 2018 – 2022” przynajmniej raz na dwa lata przedstawi pisemną analizę stopnia realizacji powyższego programu.

13. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Obowiązek dbania o stan zabytków spoczywa na właścicielach i posiadaczach zabytków. Środowisko lokalne, doceniając potrzebę ochrony dziedzictwa kulturowego, wprowadziło system pomocy finansowej adresowanej do właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych. System ten został określony uchwałą Rady Miejskiej w sprawie: zasad i trybu postępowania, udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane dla obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy. W sposób szczególny dotacje celowe pochodzące z budżetu Gminy przeznaczone są dla osób fizycznych lub jednostek organizacyjnych posiadających tytuł

prawny do zabytków wpisanych do rejestru zabytków, którzy zobowiązani są z mocy prawa do finansowania, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tych zabytkach. W załączniku uchwały określono przedmiot udzielania dotacji:

1. Gmina może udzielić dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w obiektach wpisanych do rejestru zabytków.
2. Dotacja może być udzielona na pokrycie kosztów wykonania planowanych prac prowadzonych z zachowaniem przepisów ustawy – Prawo zamówień publicznych.
3. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku może otrzymać dotację częściowo lub w całości pokrywającą koszty prowadzenia prac.
4. Wniosek o udzielenie dotacji, o której mowa w ust.1, może dotyczyć prac, które wykonane zostaną w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku lub w roku następnym po roku złożenia wniosku.
5. Dotacje, o których mowa w ust.1 mogą obejmować nakłady konieczne na realizację prac wymienionych w art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
6. Dotacja może być udzielona do wysokości 500% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku.
7. Jeśli zabytek , o którym mowa w ust.1 posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych dotacja może być udzielona do 100% nakładów koniecznych na ich wykonanie.
8. W przypadku , jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust.1 wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych dotacja może być udzielona do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac.
9. Łączna wartość dotacji udzielonych z budżetu gminy oraz innych źródeł sektora finansów publicznych nie może przekroczyć wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są także zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

1. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (www.mkidn.gov.pl) wspiera prace konserwatorskie w ramach 6 priorytetów programu operacyjnego „Dziedzictwo Kulturowe”:
 - o Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych
 - o Rozwój instytucji muzealnych

- Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju
 - Ochrona zabytków archeologicznych
 - Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego
 - Ochrona zabytkowych cmentarzy
2. Podkarpacki Wojewódzki Konserwator Zabytków przyznaje dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.
 3. Samorząd Województwa Podkarpackiego w ramach swojego budżetu także przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe przeznaczone na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
 4. Fundusz Kościelny jest formą pomocy udzielanej wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie podstawowych prac zabezpieczających obiektów. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:
 - osoby prawne Kościoła Katolickiego
 - osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych
 - osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.
 5. Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

ZABYTKI RUCHOME NA TERENIE GMINY ZAKLIKÓW

Miejscowość	Ulica	Numer	Obiekt	Czas powstania
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny - przedsionek	002201	RZEŻBA – CHRYSYDUS UKRZYŻOWANY	początek XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – prezbiterium	002214	AMBONA	koniec XVIII w. – 1 ćw. XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ściana nawy str. Prawa	002217	OBRAZ – PRZEDSTAWIENIE SYMBOLICZNE	ok. poł. XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny	002203	OBRAZ – ŚWIĘTA N.N.	zap. XIX w. – pocz. XX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny str. lewa nawy	002206	OBRAZ – PORTRET ŚWIĘTEGO N.N.	koniec XVIII – XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – prezbiterium	002196	RZEŻBA – CHRYSYDUS UKRZYŻOWANY	2 połowa XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002213	STALLE	2 połowa XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002215	CHÓR MUZYCZNY - balustrada	ok. 1733r. XIX/XX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – zakrystia	002216	KRUCYFIKS OŁTARZOWY	1806r.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ściana nawy str. prawa	002202	OBRAZ – ŚW. STANISŁAW	koniec XVIII – początek XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – prezbiterium	002197 002198	OŁTARZ GŁÓWNY	2 połowa XVIII – początek XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002204 002205	OŁTARZ BOCZNY	2 poł. XVII w. - początek XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – nawa	002207 002208 002209	OŁTARZ BOCZNY I – pw. św. Józefa	ok. początek XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny	002220	OBRAZ – POSTAĆ W SZATACH LITURGICZNYCH	początek XVIII w.

Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz boczny	002219	OBRAZ – ŚW. JÓZEFA Z DZIECIĄTKIEM	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ołtarz główny	002199 002200	OBRAZ - ŚW. ANNA SAMOTRZEĆ	ok. poł. XIX w.
Zaklików	Kościół cmentarny pw. Św. Anny – ściana nawy str. lewa	002210 002211	OBRAZ - UKRZYŻOWANIE	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Cmentarz przykościelny przy Kościele Parafialnym pw. Św. Trójcy	002131	KAPLICZKA I	1880r.
Zaklików	Cmentarz przykościelny przy Kościele Parafialnym pw. Św. Trójcy	002130	KAPLICZKA II	zap. 4 ćw. XIX w.
Zaklików	Kapliczka przydrożna w pobliżu stacji CPN	002212	RZEŻBA – ŚW. JAN NEPOMUCEN	2 poł. XIX w.
Zaklików	Kapliczka przydrożna przy drodze do Zdziechowic	002218	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	1 poł. XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ściana nawy str. prawa	002148	OBRAZ – ŚW. MIKOŁAJA	początek XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz boczny płu. ściana nawy	002149 002150	OBRAZ – ŚW. JÓZEF Z DZIECIĄTKIEM	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – zakrystia	002132	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	XIX w. /?/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – łuk tęczowy	002465	POLICHROMIA ŁUKU TĘCZOWEGO	2 poł. XVII w. /wg KZS w P str. 39/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – sklepienie prezbiterium	002466	OBRAZ – WNIEBOWZİĘCIE MATKI BOSKIEJ /?/	koniec XVII w. /?/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – nawa	002464	LICHTARZ	początek XVIII w.

Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002237	TABERNAKULUM	ok. poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002236	RZEŻBA – ŚW. PAWEŁ	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002235	RZEŻBA – ŚW. PIOTR	1 poł. XVIII w. /?/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz boczny przy tęczowy, str. prawa nawy	002228 002229	SUKIENKI NA OBRAZIE ŚW. ANNA SAMOTRZEĆ	2 poł. XVII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. prawa nawy	002227	OBRAZ – ŚW. JAN NEPOMUCENA	2 poł. XVIII w. poł. XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. lewa nawy	002225 002226	OŁTARZ BOCZNY – PW. ŚW. ANNY SAMOTRZEĆ	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. lewa nawy	002223 002224	OŁTARZ BOCZNY – PW. ŚW. SERCA PANA JEZUSA	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – transept str. lewa	002122 002123	OŁTARZ BOCZNY – PW. ŚW. BARTŁOMIEJA	2 poł. XVIII w. - XIX w. /nastawa/
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – transept str. prawa	002124 002222	OŁTARZ BOCZNY – PW. MATKI BOSKIEJ NIEPOKALANEGO POCZĘCIA	początek XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. prawa nawy	002117	OBRAZ - ŚW. ANNA SAMOTRZEĆ	poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy ścianie płn. nawy	002116	OBRAZ – ŚW. ANTONII PADEWSKI	koniec XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – płn. ściana nawy	002125 002126 002127	OŁTARZ BOCZNY PW. ŚW. JÓZEFA	koniec XVII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002221	OBUDOWA CHRZCIELNICY	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy –	002138 002139	OBRAZ – ŚW. BARTŁOMIEJA	2 poł. XVIII w.

	ołtarz w transepcie, str. lewa nawy			
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – chór muzyczny	002137	PROSPEKT ORGANOWY	2 poł. XIX w. werk: 1932 r.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – powyżej otworu tęczowego	002119 002120	RZEŻBA – CHRYSSTUS UKRZYŻOWANY	1 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ściana tęczowa	002133 002134 002135	OBRAZ - GOLGOTA	początek XVII, XVIII, XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – nawa i prezbiterium	002140 002141 002142	STACJE DROGI KRZYŻOWEJ	koniec XVIII – XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz przy tęczowy, str. lewa nawy	002118	OBRAZ – ŚW. STANISŁAW	poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz w transepcie, str. prawa nawy	002146	OBRAZ – MATKA BOSKA ASSUNTA	1 poł. XIX w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002147	CHRZCIELNICA	2 poł. XVII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz boczny w transepcie, str. lewa nawy	002121 002136	OBRAZ – ŚW. TEKLA	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002143 002144 002145	AMBONA	2 poł. XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – prezbiterium	002231 002232 002233 002234	OŁTARZ GŁÓWNY – PW. ŚW. TRÓJCY	XVIII w., ok. 1880 r.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – nawa	002129	KROPIELNICA	XVIII w.
Zaklików	Kościół Parafialny pw. Św. Trójcy – ołtarz główny	002238	KRZYŻ OŁTARZOWY	ok. poł. XVIII w.